

*Добри педагогически практики
Good Educational Practices*

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МЕЖДУ ИНСТИТУЦИИТЕ – ГАРАНТ ЗА КАЧЕСТВОТО НА ИНТЕГРИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА (ТРЕНИНГПРАКТИКУМ)

Антоанина Чернева

Обединено детско заведение 11 „Знаме на мира“ – Перник

Всеки педагогически проблем изисква глобализация на индивидуалните решения на много хора. Успешността и ефективността на който и да е проект, независимо от неговото естество, се определя преди всичко от степента на сътрудничество и уменията за взаимодействие между различните институции и неправителствени организации, заети с организирането и финализирането му. В този смисъл превръщането на интегрираното образование в реален факт на българската просветна система е невъзможно без активното взаимодействие на всички специалисти и организации, които имат отношение към проблемите на децата със специални образователни потребности. Тези нови социално-педагогически реалности провокират необходимостта от осъществяване на различни иновационни практики, които включват обединените усилия не само на предучилищни педагози, но и на всякакви други специалисти в областта на интеграцията на деца със СОП. Тази необходимост доведе до решението за организиране на тренингпрактикум под наслов: **„Различните и не толкова различни деца“ – интегрираното обучение – проблеми и взаимодействия**, който е реализиран на 23 февруари 2011 г. от обучаващ екип: д-р Антоанина Чернева, главен учител в ОДЗ 11 – Перник, и асистент Албена Георгиева, старши учител в същото детско заведение. Събитието премина в два етапа с широкото участие на родители, педиатри, медицински и социални работници, предучилищни педагози от ОДЗ №11 и директори на други детски заведения в града, помощник-възпитатели, логопеди, предучилищни и музикални педагози, психолози, ресурсни учители, начални учители от СОУ „Св. Кл. Охридски“, Перник, настоящи и бивши експерти по предучилищно възпитание в РИ на МОМН в и Общината – членове на РК на БНК за ПО, ОМЕП – Перник, други неправителствени организации в Перник, работещи за фондация „Гаврош“, Варна, както и представители на общинското ръководство в Перник.

I ЕТАП – декември 2010 година – изготвяне от главните учители в ОДЗ 11 „Знаме на мира“, Перник, на анкета за проучване нагласите на родителите

към децата с физически, сензорни и умствени нарушения, посещаваща обикновена детска градина и обработка на получените данни.

II ЕТАП – 23 февруари 2011 година – организиране и филмиране на тренингпрактикум на територията на ОДЗ №11 със специалисти от различни области и професии, НПО и Общината, ангажирани с проблемите на интегрираното обучение в масовите детски градини, с живота, здравето и образованието на всички деца в предучилищните заведения.

Използвани тренингметоди:

1. *Мозъчна атака (брейнсторминг)* за дефиниране на понятието „деца със специални образователни потребности“ от медицински, педагогически и социален аспект като общо решение на различните професионалисти участници. Фиксиране на проблемите за интегрирането на такива деца и техните родители на различните нива – детски градини и училища, здравни заведения, семейство, Община, НПО и изработване мерки за отстраняване на пропуснатите възможности за съдействие между институциите в полза на здравето и нормалното развитие на всички деца;

2. *Работа в екип* с излъчване на говорител и обединяване на участниците по случаен признак (цвет на обувките, аксесоари, съседство и др.).

3. *Ролеви игри и споделяне по двойки* на практически професионален опит за трудностите при децата с различни нарушения и тяхното интегриране в детската градина и общообразователното училище, затруднения във взаимодействието с родителите, училището и Ресурсния център за подпомагане обучението на децата със СОП, както и с другите институции, имащи отношение към разисквания проблем.

Работа по групи по зададен казус с цел уточняване на понятията „деца със СОП“, синхронизиране на съвместните усилия в съответствие с новите нормативни документи в системата на предучилищното възпитание и в образованието въобще, консултиране и форми на сътрудничество с цел преодоляване на затрудненията от взаимен характер. Трениране на умения за водене на преговори със семейството за убеждаване на родителите в неотложната необходимост и други специалисти от Ресурсния център да се грижат за децата освен предучилищните педагози, които разработват индивидуални програми за тях, както и упражняване в адекватно поведение с оглед създаване на най-подходящи условия за развитие на всички деца в обикновените детски градини и училища. Тези действия са ориентирани по посока промяна на обществените нагласи към децата с нарушения.

План-програма на тренингпрактикум под наслов:

„Различните и не толкова различните деца“ – интегрираното обучение – проблеми и взаимодействия“

Основна цел: Установяване и промяна на съществуващите негативни социални нагласи към децата с различни двигателни, сензорни и умствени на-

рушения. Формулиране проблемите на интегрираното обучение в детската градина и разкриване пътища за тяхното отстраняване с оглед успешно образование на всички деца в детската градина и по-късно в общообразователното училище.

Задачи:

1. Огласяване резултатите от реализираната анкета с родителите на територията на ОДЗ 11 „Знаме на мира“;

2. Разкриване на проблемите при интегриране на децата със СОП в обикновените детски градини и изработване на мерки за тяхното навременно преодоляване;

3. Синхронизиране на взаимодействията на различните специалисти и институциите съгласно Националната стратегия за подпомагане на хората с увреждания (2008 – 2015 г.) и приетия Национален план в тази посока, както и съгласно новоизлезлите държавни и общински разпоредби в областта на образованието.

Уводна част. Участниците изписват своето име на дървото на настроението в началото и в края на тренинговото обучение, споделят очакванията си относно обмяната на добри практики и знания с професионалисти от различни сфери, ангажирани с проблемите на интегрираното обучение в детската градина; ориентиране в ситуацията какви въпроси вълнуват родителите и различните специалисти по отношение на децата със СОП и тяхното успешно разрешаване; уточняване връзката учител–родител–дете; новости в диагностиката на нарушенията (досега липсва подходяща методика за обследване развитието и промяната в състоянието на децата със СОП); използване възможностите на взаимовръзката родител–учител–лекар и изработват правила за групова работа – изслушване и уважение на чуждото мнение; придържане към рамката на дискутирания въпрос; постигане на оперативност и експедитивност в разискванията; фиксиране времетраенето на тренинга (около 2 часа)

Цел: Придобиване на готовност за съвместни действия с партньори. **Методи: игри** за сваляне на напрежението и премахване на личностните бариери между участниците, размиване границата учител – обучаеми (играта „Кажки най-важното за себе си“);

Запознаване с резултатите от направената анкета от д-р А.Чернева, главен учител в ОДЗ 11, Перник;

Фиксиране и дефиниране на основните понятия и проблеми и изработване на практики за тяхното отстраняване на различни нива на функциониране и взаимодействие: семейство – детска градина – здравни заведения – Ресурсен център – училище – Община – НПО. **Метод: мозъчна атака;**

Игри за разтоварване на напрежението. Споделяне в партньорски двойки на личен професионален опит, свързан с разглежданите проблеми и начините за справяне с тях;

Работа в екип по предварително определени казуси с излъчване на говорител. Разработване на конкретни стратегии на печелившо поведение при случаи от педагогическата практика на обикновената детска градина:

1. Дете с тежка форма на тревожно сепарационно разстройство и халюцинации, агресивно поведение към връстници и родители, които отричат нарушението;

2. Дете аутист с липса на говор. Създава рискови ситуации за всички. Няма медицински документи, удостоверяващи нарушение. Начини на действие;

3. Дете със синдром на хиперактивност и дефицит на вниманието. Разиграване на типичното поведение за децата с нарушения и проблемите за околните. Възможности за справяне с възникналата ситуация.

Заключителна част: изводи и реализиране на обратна връзка относно интересите и предпочитанията на аудиторията за организиране на нови тренинг-обучения по предложени от участниците теми.

Проведохме и **дискусия на тема: „Взаимодействие между институциите – гаранция за качеството на предучилищното образование“, 24 март 2011 г. в ЦДГ №5 „Вела Пеева“, кв. „Гева“, Перник**, с участие на психолози от Центъра за обществена подкрепа и училищата, директори на детски заведения и началници от Общината .

Общите решения на участниците в дискусията са с тенденция да се превърнат в предложения към общинското ръководство на Перник за повишаване качеството на учебно-възпитателния процес в детските градини и да се отнесат към депутатата от Перник Ирена Соколова, член на Комисията по образование в парламента, за да залегнат някои от тях в новия Закон за народната просвета. По-съществени са:

1. Профилиране на обикновените детски градини за деца с определени СОП и особено с физически нарушения;

2. Реализиране на сътрудничество за приспособяване на архитектурната среда към нуждите на децата със СОП (разработване на съвместни проекти между Общината, НПО и детските градини);

3. Децата с тежки увреждания да посещават обособена специална група към обикновените детски заведения, понеже на сегашния етап детските градини нямат готовност да ги приемат по две в група или да ги насочат към група с минимум деца, както предписва **Наредба №1 от 23 февруари 2009 г. за деца и ученици със специални образователни потребности и /или с физически нарушения.**

Конкретни резултати и заключения от тренинга и неговите етапи на провеждане:

Финализиране на първия етап – резултатите от проведената в края на 2010 г. анкета с родителите на деца от ОДЗ 11, Перник, показват, че почти половината (46,7%) от близките възрастни поддържат мнението, че детето от предучилищна възраст е малко, за да участва според силите си в трудова дейност в семейството (подреждане, помощ в готвенето, малките ремонти, почистване на дома). От друга

страна, сега съществуващата нормативна база е добра, но тя не се познава от много родители. (Само 23,3% от тях посочват, че в групите на обикновените детски градини могат да се обучават по две деца със СОП, както изисква Правилникът за прилагане на ЗНП и Наредба № 1 от 23 януари 2009 г. за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. Само 13,3% от близките възрастни одобряват постановката на българското законодателство за отглеждане и образование на деца със СОП в обикновените групи заедно с техните връстници, като анкетираните акцентират преди всичко върху леките нарушения. 60% не познават нормативните документи и затова не могат да преценят къде да бъдат насочвани децата със СОП, а 26,7% са категорични, че такива деца трябва да се приемат само в специални детски заведения, където според тях ще получат адекватна подготовка за училище. Родителите знаят твърде малко за реалната обстановка и възможности на съвременните помощни училища в България. Личното мнение на 50% от обследваните лица е, че за децата с нарушения е по-полезно да се интегрират в обикновените детски градини, при условие че те се оборудват с необходимата материално-техническа база и специалисти, а другата половина от родителите смята, че децата със СОП ще се развиват по-бързо в специални детски градини и групи, които според тях разполагат с необходимите учители и пособия.

Изводите от анкетата, убеждават в необходимостта от още по-широка кампания за популяризиране положителните ефекти от интегрираното образование с основна цел промяна у всички родители на нагласите към децата с нарушения като към нормални хора със своя ценност и с право на качествено образование наравно с останалите техни връстници. Наложително е запознаване на обществото чрез медиите и сайтовете на Общината и на Инспектората по образованието с новите закони и наредби в областта на образованието и интегрираното обучение.

Използваният тренингов метод „Мозъчна атака“ с участниците в обучението доведе до фиксиране основните проблеми с интегрираното обучение в обикновената детска градина Наредба №1 от 23 януари 2009 г. за обучението на децата и учениците със специални образователни потребности и /или с хронични заболявания определя, че със СОП са: деца със сензорни, физически и умствени (умствена изостаналост) нарушения; такива с множество увреждания; с езиково-говорни нарушения и с обучителни трудности. В този конкретен списък никъде не се споменават децата с психически нарушения (хиперактивност със или без дефицит на вниманието, аутизъм, епилепсия, шизофрения и др.), което създава предпоставки за конфликти с родители на такива деца, които с агресивното си поведение създават риск за всички. Най-трудно разрешими проблеми в детската градина предизвикват **отричането на реално съществуващото нарушение у детето от неговото семейство и отказ за съдействие от страна на родителите, както и липсата на подходяща архитектурна и подкрепяща**

среда в обикновените детски заведения. Това са двата основни фактора, които в настоящия момент пораждат всички неудачи с интегрираното образование.

Игнорирането на съществуващото нарушение от семейството на детето реално води до въпроса кой и как да убеди родителите в неотложната необходимост тяхното дете да получава адекватно лечение и специализирана помощ не само от предучилищните педагози, но и от други специалисти с оглед успешно бъдещо интегриране и развитие в общообразователното училище. Сега действащият Правилник за прилагане на ЗНП, както и подзаконовите актове постановяват, че обикновените детски градини са длъжни да приемат до две деца в група със СОП, като те се ориентират към група с минимум деца. Ако обаче родителите не проявят разбиране, не подготвят нужните документи и медицински заключения и не заявят писмено съгласие децата им да се обучават от ресурсен учител, тогава в детските заведения без документи постъпват не по две, а по няколко деца с увреждания, които само присъстват в групите, без да се обучават адекватно и без директорът да има основание да назначи оценяващ екип от специалисти и родители, който да подпомага успешното им интегриране. Така в крайна сметка те се лишават от адекватно лечение и образование. От друга страна, дори децата да имат необходимия набор от документи, удостоверяващи СОП, директорите нямат икономически интерес да организират група с минимум деца в условията на делегиран бюджет в детската градина и при толкова голям брой желаещи родители да запишат децата си в детско заведение. Ако предположим, че всички деца със СОП имат документи и са насочени към група с минимум деца, тогава директорът ще се изправи пред необходимостта да създаде специална група към детската градина (Ресурсните учители харесват тази перспектива). Тогава обаче се обезсмисля идеята за интегрирано обучение в обикновените детски градини.

Друг основен проблем на интегрираното обучение в детските градини е: неприспособна архитектурна среда към нуждите на децата със СОП и особено за тези с физически нарушения (няма рампи, санитарните възли не са адаптирани към нуждите на тези деца); липса на квалифицирани специалисти и щатни психолози в детската градина (детските учители са завършили предучилищна, а не специална педагогика); недостиг на литература, методика за изследване промяната на децата със СОП и всеобщи стандарти, дидактични материали, пособия и софтуери, налични ресурсни стаи; недостатъчен помощен персонал в детските градини за качествено обгрижване на децата със СОП (децата с тежки нарушения трябва да се придружават при престоя си в детското заведение от социален асистент, а това изисква промяна в правилниците на образователното, здравното и социалното министерство, както и преорганизиране дейността на детските градини в унисон с тези нови условия). Ресурсните учители се оплакват от липса на ресурсни стаи в детските градини и училищата, дидактични материали и работа с

деца на различна възраст. Личните лекари споделят, че не могат да дадат направления за изследвания на децата с нарушения без изразено желание от страна на родителите.

Мерки за намаляване на проблемите с интегрираното обучение

а) ресурсно осигуряване и квалификация – разработване на проекти на ниво детска градина и на равнище община за ресурсно осигуряване на интегрираното образование в обикновените детски градини – софтуери, дидактични материали и специализирана литература, методики на преподаване и обследване промяната при децата и степента на тяхната интегрираност в обикновените групи; допълнителна квалификация на предучилищните педагози; назначаване на щатен психолог в детските заведения; тясно взаимодействие и сътрудничество с личните лекари на децата с цел по-бързо убеждаване на родителите в необходимостта от специализирана помощ;

б) доразвиване и популяризиране на нормативната база – огласяване на новите документи в областта на образованието и положителните практики с децата със СОП в детските градини за промяна на обществените нагласи към тях; разработване на предложения за изменение на съществуващите нормативни документи с оглед даване повече права на предучилищните педагози да консултират родителите и да изразяват експертно мнение без страх, че могат да бъдат административно санкционирани или даже осъдени; използване възможностите на НПО за провеждане на изследвания, тренинги и др., огласяване на резултатите в медиите и на сайтовете на Общината и Инспектората по образованието в Перник.

Третата група мерки касаят различните аспекти на сътрудничество между специалистите и институциите. Те се отнасят до осигуряване на присъствието на родителите и на директора в групата с цел наблюдение поведението на детето със СОП и осигуряване на стаи на ресурсните учители в обикновените детски градини; реално сътрудничество на предучилищните педагози с ресурсните учители и дейно участие в изготвяне на индивидуалните програми на децата с различни нарушения; взаимодействие с началните учители от ОУ по отношение децата с нарушения, които нямат документи, удостоверяващи СОП в детската градина, на които предстои постъпване в първи клас.

Заклучения в резултат на тренинга и работата по групи по зададен казус

- Успяхме да се съберем на едно място специалисти от различни институции, за да споделим опит по въпросите на интегрираното образование;
- Само реалното сътрудничество между институциите, НПО и родители ще решат успешно повечето проблеми на интегрираното образование;
- Обикновените детски градини не са готови към момента да приемат децата с тежки нарушения;

– Споделянето на опит между различните специалисти и проблемите в конкретната им дейност ще подобри взаимодействията между тях и ще гарантира успеха на интегрираното обучение в обикновените детски градини и общообразователните училища;

– Предучилищните, началните и ресурсните учители искат да бъдат чути от по-вишестоящите от тях в йерархията, като се надяват на разбиране и взаимодействие от страна на директорите на учебните заведения и общинските началници на отделите по образование;

– Не се използват достатъчно възможностите на Центъра за обществена подкрепа в Калкас, чиито служители изразяват безрезервна готовност да помагат безплатно в убеждаването на семейството и обучението на децата със СОП чрез организиране на тренинги, участия в родителски срещи и други мероприятия с родителите с цел популяризиране резултатите на интегрираното образование;

– Не се търси съдействие от общинските служби по закрила на детето;

– Личните лекари са готови да подкрепят учителите относно интегрираното образование, но не познават нормативните документи в областта на образованието и социалните дейности;

– Да се търсят не санкции, а положителни стимули родителите да записват децата със СОП с необходимия набор от документи.

Всички заключения от проведените тренинг и дискусия в Перник могат да се обобщят в три генерални извода:

1. Профилиране на обикновените детски градини за деца с определени СОП и особено с физически нарушения;

2. Реализиране на сътрудничество за приспособяване на архитектурната среда към нуждите на децата със СОП (разработване на съвместни проекти между Общината, НПО и детските градини);

3. Децата с тежки увреждания да посещават обособена специална група към обикновените детски заведения.

Известно е, че постигането на която и да е цел винаги е поредица от малки стъпки, но ние направихме доста голяма крачка – успяхме да се съберем на едно място хора с различни професионални интереси и да обединим усилията си за решаване на много важния въпрос за интегрираното образование в детската градина. И всички в процеса на екипната работа научихме, че само взаимодействието между хората, институциите и НПО ще гарантира успешното разрешаване на възникналите проблеми и предизвикателства в образованието изобщо.

Antoanina Tcherneva, PhD

✉ Kindergarten 11 Zname na mira
Pleven, Bulgaria
e-mail: doc_nina@abv.bg
e-mail: odz11_maia@abv.bg/